

POLITIK, ÖPPENHET
 OCH FOLKETS MOJAHEDIN
Gösta Grönroos

ÖPPENHET UPPFATTAS AV många som ett omistligt värde i ett demokratiskt samhälle. Nu finns det ju tillfällen då viss diskretion är befogad, så något absolut värde är väl öppenhet inte. Ändå tror jag att det ligger en del i uppfattningen, och det på rent pragmatiska grunder. För att förändra världen krävs ju inte bara politisk vilja, utan även en korrekt beskrivning av den. Det är just i det avseendet öppenhet är viktig. Genom att öppet diskutera grunderna för politiska ställningstaganden och beslut kan vi tillsammans i bästa fall undvika konsekvenser som ingen hade önskat sig.

Jag ska här exemplifiera behovet av öppenhet med en aspekt av en dagsaktuell fråga: EU:s, och därmed Sveriges politik gentemot Iran. Som ett led i dialogen mellan EU och Iran beslöt ministerrådet i maj 2002 att föra upp den iranska motståndsrörelsen People's Mojahedin Organization of Iran (PMOI) på listan över terroristorganisationer.¹ Grunderna för beslutet är sekretessbelagda, men på officiellt EU-håll uppges att PMOI uppfyller de kriterier för terroristorganisationer som EU ställt upp, dock utan att det specificeras på vilka punkter och med vilka belägg PMOI kan anses uppfylla dem.² Vidare förnekas det från officiellt håll att terroriststämplingen skulle vara en bricka i förhandlingsspelet mellan EU och Iran. Vilka kan då grunderna tänkas vara?

Juridisk grund

DE FLESTA JURISTER ställer sig tveksamma

till hela förfarandet med terroristlistorna, som utgör en gråzon i rättssystemet. Förutom att de anklagade inte får veta vilka specifika brott de anklagas för, ges de heller ingen möjlighet att försvara sig, och så länge beslutsunderlaget är belagt med sekretess är det osäkert om det överhuvudtaget är någon vits att överklaga besluten. Det är också svårt att förstå varför beslutsunderlaget i sin helhet måste vara sekretessbelagt.

I fallet med PMOI är situationen emellertid ganska entydig. En lång rad framstående folkrättsexperter samlades till en internationell juristkonferens i Paris den 10 november 2004 och slog med stor emfas fast att utifrån all tillgänglig information i frågan är PMOI ingen terroristorganisation enligt gängse folkrättsliga kriterier. De juridiska omdömena i frågan finns samlade i en konferenspublikation.³

Pragmatiska skäl

OM NU DEN juridiska grunden är så vacklande, måste det rimligtvis finns andra skäl för beslutet. Dementierna till trots får det anses vara belagt att terroriststämplingen av PMOI faktiskt var politiskt motiverad. I en intervju har den spanska Iranambassadören bekräftat att PMOI fördes upp på terroristlistan på den iranska regeringens begäran.⁴ Nu behöver ju inte tillmötesgåendet av denna begäran innebära att det saknas fog för terroriststämplingen. Emellertid väcker ett utkast till EU-trojkans bud till den iranska regeringen i förhandlingarna hösten 2004 om Irans program för anrikning av uran viss betänklighet. Av förhandlingsbudet, som läckte till media, framgår nämligen att EU erbjuder sig att fortsätta att betrakta

PMOI som en terroristorganisation om Iran tillmötesgår EU:s krav.⁵

Man kan diskutera det rimliga med att använda terroristlistan på det här sättet, men låt oss här endast beröra frågan om beslutet kan rättfärdigas av pragmatiska skäl. Ändamålen kan ju helga medlen. Jag ska här vara välvillig och bortse från eventuella ekonomiska överväganden, låt vara att handeln mellan EU och Iran skjutit i höjden de senaste åren. Två andra, mer presentabla överväganden torde ha varit avgörande.

För det första hade EU sedan en längre tid genom politiska kontakter försökt påverka den iranska regimen. Innan frågan om anriktningsprogrammet dök upp var det dels den interna situationen i Iran i form av mänskliga rättigheter och demokratisering, dels Irans stöd till organisationer som Hizbollah och Islamiska jihad som stod på dagordningen. Eftersom den iranska regimen sedan lång tid, och helt öppet, krävt åtgärder mot PMOI gjordes helt enkelt bedömningen att det var värt att offra PMOI som en förtroendeskapande åtgärd. Därmed ökade ju även EU:s tryck bakom kravet på den iranska regimen att spela en ansvarsfull roll i regionen. För det andra menade nog många att PMOI, oavsett den juridiska legitimiteten bakom terroriststämplingen, var en tvivelaktig organisation, som dessutom bedömdes som politiskt förbrukad. Ett självklart bondoffer med andra ord. Varför den iranska regimen lagt ner så stor möda på att få en så marginaliserad, och därmed ur regimen synvinkel ofarlig grupp brännmärkt verkar de ansvariga däremot inte ha reflekterat över.

Med facit i hand står det nu klart att EU:s diplomatiska framstöt varit ett enda stort fiasko. Situationen för de mänskliga rättigheterna i Iran har förvärrats under de senaste åren, och förhoppningarna om en gradvis demokratisering av det iranska samhället har kommit på skam.⁶

Samtidigt fortsätter den iranska regimen att öppet stödja Hizbollah och Islamiska jihad. Vidare bröt Iran i augusti 2005 den temporära frysningen av de nukleära aktiviteterna, varvid EU drog sig ur förhandlingarna. Kvarstår dock att regimen fått god hjälp i bekämpandet av PMOI, och på så sätt fått EU:s stöd för fortsatt maktinnehav.

Mediebild

TROTS ATT DE pragmatiska skälen för terroriststämplingen får sägas ha bortfallit, håller EU kvar PMOI på listan och fortsätter att på olika sätt motarbeta organisationen. De flesta beslutsfattare och andra inflytelserika personer är eniga om att terroriststämplingen är befogad, eller att PMOI åtminstone bör hållas ute i kylan. Inte bara medlemmar, utan även sympatisörer behandlas som parias. Jag känner själv till fall där svenska riksdagsledamöter av princip vägrat att ens tala med PMOI-sympatisörer. Ordföranden för ett parti, som inte utmärkt sig för särskilt omdömesgilla internationella ställningstaganden i det förflutna, framhåller att hans parti visserligen motsätter sig terroristlistorna som sådana, men att partiet inte har och inte ska ha några kontakter med PMOI, eftersom organisationen »jobbar med tvivelaktiga metoder och försöker framstå som demokratiskt fast det snarare är tvärtom.»⁷ Jag ställer mig frågan vad det är som ordföranden vet, som inte jag vet.

Det finns flera källor till den negativa bilden av PMOI. Nyhetsrapporteringen är en, men denna rapportering väcker dock betänkligheter. Ett exempel: den 11 december 2003 publicerade en erkänd TT-journalist med Mellanöstern som bevakningsområde en artikel i SvD om det dåvarande styrande rådets beslut att utvisa PMOI:s medlemmar i Irak till Iran. I artikeln påstår journalisten att PMOI använts i väpnade aktioner mot kurderna

i norra Irak. Anklagelsen är gammal, men dementerades av en hög kurdisk representant redan 1999.⁸ Vidare anges det att PMOI gick till väpnat angrepp mot Khomeinis regim. Uppgiften är nog riktig, men vad som inte framgår är att PMOI under perioden 1979–81 trots fredlig politisk verksamhet utsattes för en lång rad övergrepp av Hizbollah-grupper, för att efter en stor fredlig demonstration i Teheran i juni 1981 utsättas för rena häxjakten med tusentals avrättade som följd. Först då beslöt PMOI att ta till vapen mot Khomeini. Slutligen påstår journalisten att PMOI-medlemmar skulle ha uttryckt ett sekteristiskt fördömande av Shirin Ebadi när hon mottog Nobels fredspris i Oslo i december 2003. Nu ska man veta att det i samband med prisceremonin hölls två demonstrationer, en till stöd för Ebadi, en annan mot henne. PMOI-sympatisörerna deltog i den förra. Misstag i nyhetsrapporteringen är kanske oundvikliga, men för dem som läste artikeln måste nog PMOI ha framstått som just en våldsdyrkande sekteristisk terroristorganisation.

Vittnesmål

EN ANNAN VIKTIG källa till svartmålningen är verkliga eller påstådda avhoppare från PMOI, som med jämna mellanrum träder fram och vittnar om allt från sekteristisk hjärntvätt och förföljelse till miss-handel och tortyr från PMOI:s sida.⁹ Även svenska riksdagsledamöter har kontaktats av påstådda offer, som kräver att alla kontakter med PMOI avbryts. Naturligtvis utsätts den enskilde riksdagsledamoten för ett hårt tryck, men med tanke på att insatserna i kampen mellan den iranska regimen och motståndsrörelsen är höga kan inte sanningshalten i sådana uppgifter tas för given. Fraktionsstrider inom t.ex. svenska riksdagspartier, med mycken bitterhet som följd, är ju inte heller ovanliga. Frågan är bara om något brottsligt, eller ens moraliskt klandervärt har ägt rum.

Den 18 maj 2005 publicerade Human Rights Watch en rapport, i vilken PMOI anklagas för kränkningar av medlemmarnas mänskliga rättigheter.¹⁰ Terroristorganisation eller inte, nu var väl frågan om PMOI:s sanna natur avgjord. Eller var den det? Vi närmare granskning ter sig rapporten undermålig och mer diskrediterande för HRW än för PMOI. Den består av timplånga telefonintervjuer med 12 vittnen, som påstår sig vara före detta medlemmar av PMOI. HRW har inte bemödat sig att identifiera vittnena eller att verifiera vittnesmålen med medicinska eller andra belägg. HRW har inte heller brytt sig om att undersöka platsen för de påstådda övergreppen och har inte en enda gång under utredningen hört representanter för PMOI om anklagelserna. Inte nog med att metoden var tvivelaktig, rapporten presenterades med ett klart budskap till amerikanska beslutsfattare att inte avlägsna PMOI från det amerikanska utrikesdepartementets terroristlista. Rapporten luktar politiskt beställningsverk långa vägar, och har ganska litet med seriös MR-bevakning att göra.¹¹

Det är klart att så allvarliga anklagelser ställer oss inför svåra avgöranden. Ingen vill ju låna sig till tvivelaktiga intressen. Men även under dessa omständigheter gäller det att hålla huvudet kallt. Det finns ju faktiskt vägar att pröva anklagelserna. Ett första led i en sådan prövning är att få anklagelserna specificerade på ett sådant sätt att de åtminstone i princip är möjliga att konfirmera eller motbevisa. Vidare måste man höra även den andra parten, och inte som nu diskvalificera den med motiveringen att terrorister inte bör ges rätten till försvar, vilket i praktiken gör de anklagade rättslösa. I förlängningen finns även möjligheten att pröva anklagelserna i domstol, nationellt eller internationellt. Ändå har inte ett enda åtal väckts.¹² Kan det vara så att anklagelserna inte håller i rätten, eller ens för att väcka åtal?

Underlag för bedömning

DET SKULLE FÖRA för långt att här gå in på alla de anklagelser som riktats mot PMOI, men förutsättningarna för att bedöma dem är förhållandevis goda. De flesta anklagelser, både de som skulle kunna tänkas stödja terroriststämpeln och de som på andra sätt gör PMOI till en tvivelaktig organisation, kan härledas till en rapport från det amerikanska utrikesdepartementet.¹³ Rapporten bemöts i en partsinlaga från NCRI (National Council of Resistance of Iran), en paraplyorganisation för den iranska motståndsrörelsen.¹⁴ Här kan den som vill punkt för punkt följa anklagelser och försvar. Milt uttryckt ter sig anklagelserna vaga, osammanhängande och dåligt belagda, medan försvaret är precist, konsistent och välbelagt. Även om det är svårt att lägga fram slutgiltiga bevis i frågan, ger den tillgängliga informationen ändå ett tillräckligt underlag för att vi ska kunna bilda oss en välgrundad uppfattning. Såvitt jag kan bedöma, pekar det mesta mot att PMOI inte har gjort sig skyldigt till de påstådda förbrytelserna, och att de flesta anklagelserna är ren propaganda, som härstammar från den iranska underrättelsetjänsten.¹⁵ Dessutom ter det sig suspekt att anklagelserna inte är bättre belagda. Om medlemmar av PMOI verkligen gjort sig skyldiga till förbrytelserna, borde både den iranska regimen och offren haft goda förutsättningar att lägga fram starka belägg för anklagelserna. Sådana belägg lyser dock med sin frånvaro.

Behovet av öppen debatt

VARKEN DEN SVENSKA regeringen eller riksdagen verkar på allvar vilja diskutera frågan. Det svar utrikesministern lämnat mig och några andra på konkreta frågor om regeringens syn på EU:s Iran-politik i allmänhet, och på terroriststämplingen av PMOI i synnerhet, är inte särskilt upplysande.¹⁶ Utrikesministern hänvisar till sekretessen, och vips finns det ingenting

substantiellt att diskutera. Den 9 mars 2005 anordnade Utrikespolitiska institutet i samarbete med fyra av riksdagens partier ett riksdagsseminarium om situationen i Iran. De övriga tre partierna ville inte ställa upp överhuvudtaget. Bakgrunden var att en av deltagarna är medlem av NCRI, som intressant nog är exkluderat från terroristlistan. Men eftersom PMOI ingår i NCRI ansåg vissa att seminariet hade terroristanknytning. Ytterst få riksdagsledamöter deltog i seminariet (vilket i och för sig inte är så ovanligt), och ett parti, som väl fortfarande gör anspråk på att vara liberalt, verkade för att få seminariet inställt. Om bedömningen av PMOI som en terroristorganisation är välgrundad, hade de varit lätt att ställa terroristerna till svars istället för att försöka tysta dem. Nu inställer sig frågan i vems intresse ett inställt seminarium egentligen hade varit.

Jag vill inte låna mig till tvivelaktiga intressen, men utan att känna till några goda skäl för den fördömande hållningen kan jag varken respektera EU:s beslut eller avstå från att stödja PMOI:s rätt att bekämpa ett brutalt förtryck. Efter en ganska omfattande efterforskning har jag till min egen förvåning inte kunnat bekräfta en enda av anklagelserna mot PMOI. Naturligtvis kan det vara så att jag misstagit mig, och det är just därför jag efterlyser en öppen debatt om frågan. Skulle inte alla de som känner sig trygga i sitt fördömande av PMOI kunna delge mig, och den övriga allmänheten, de välgrundade och prövbara skäl, snarare än lösa rykten och ren propaganda, som ligger till grund för denna uppfattning? Då kanske vi tillsammans kan nå sanningen i frågan, och undvika mindre hedervärda ställningstaganden.

→

Gösta Grönroos är fil dr i teoretisk filosofi vid Stockholms universitet

Noter

- 1 2002/334/EG.
- 2 Se t.ex. den dåvarande utrikeskommissionären Chris Pattens svar på en fråga om terroriststämplingen av PMOI i Europaparlamentet i mars 2003 (2003/C268E/114).
- 3 Conférence internationale des juristes, *Les liste des groupes terroriste: L'approche du droit européen et internationale*, Paris 2004.
- 4 *Entekhab* (iransk dagstidning utgiven i Teheran), 28 oktober 2002. Spanien var EU:s ordförandeland första halvåret 2002.
- 5 *AFP*, 21 oktober 2004.
- 6 Se t.ex. årsrapporterna från *Amnesty International* och *Reporters without Borders*.
- 7 *DN*, 5 juni 2004.
- 8 *Reuters*, 24 maj 2002.
- 9 www.iran-interlink.org. I Sverige senast den 10 december 2005 på en presskonferens i Nynäshamn.
- 10 Human Rights Watch, »No Exit: Human Rights Violations in MKO camps», den 18 maj 2005.
- 11 Se även rapporterna »People's Mojahedin of Iran» från en Europaparlamentskommitté, som i detalj granskar HRW-rapporten. »Friends of a Free Iran – European Parliament», 21 september 2005.
- 12 Enda undantaget jag känner till är en rättegång i Köln, i vilken Farhad Javaheriyar och Majid Mashouf anklagade Ehsan Rajai, med band till PMOI, för att på PMOI:s uppdrag ha attackerat dem i syfte att kidnappa Javaheriyar den 28 september 2004. Efter Javaheriyars osammanhängande och motsägelsefulla vittnesmål i rätten yrkade åklagaren [sic] på att målet skulle avslutas och åtalen läggas ner, vilket domaren biföll. Målet avslutades den 22 november 2005 med ett frikännande av Rajai.
- 13 U.S. State Department, *The People's Mojahedin of Iran*, 28 oktober 1994.
- 14 *Democracy Betrayed*, Foreign Affairs Committee of the National Council of Resistance of Iran 1995. För mer information om NCRI, se www.ncr-iran.org.
- 15 För mer underlag, se E. Abrahamian 1989; A. Singleton 2003; V. Charbonnier 2003; M. Abrichamtchi 2004; M. Mohadessin 2004.
- 16 Freivalds brev daterat den 20 juni 2005, svar på brev daterat 1 december 2004.

Referenser

- ABRAHAMIAN, E., *The Iranian Mojahedin*, New Haven & London: Yale University Press 1989.
- ABRICHAMTCHI, M., *Iran – Moujahidines du peuple: la résistance aux ayatollahs*, Paris: Jean Picollet 2004.
- CHARBONNIER, V., *The People's Mojahedin of Iran: a Struggle for what?*, utg. ej ang. 2003.
- Conférence internationale des juristes, *Les liste des groupes terroriste: L'approche du droit européen et internationale – Sujet d'études: L'Organisation des Modjahedines du peuple d'Iran*, Paris: L'Harmattan 2004.
- Democracy Betrayed – A Response to U.S. State Department Report on the Mojahedin and the Iranian Resistance*, Foreign Affairs Committee of the National Council of Resistance of Iran 1995.
- Friends of a Free Iran – European Parliament, »People's Mojahedin of Iran – Mission report», 21 september 2005.
- Human Rights Watch, »No Exit: Human Rights Violations in MKO camps», den 18 maj 2005.
- MOHADESSIN, M., *Enemies of the Ayatollahs – The Iranian Opposition's War on Islamic Fundamentalism*, London: Zed Books 2004.
- SINGLETON, A., *Saddam's Private Army – How Radjavi Changed Iran's Mojahedin from Armed Revolutionaries to an Armed Cult*, Iran-Interlink 2003.
- U.S. State Department, *The People's Mojahedin of Iran*, 28 oktober 1994.